

УДК 336.14

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Міняйленко І.В., здобувач

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава*

Розглянуто проблеми структурної модернізації економіки регіону та визначено основні стратегічні завдання інноваційної перебудови економіки регіону.

The problem of the structural modernization of the economy of the region and the basic strategic objectives innovative restructuring of the economy of the region.

Постановка проблеми. Інноваційна перебудова структури економіки-найважливіше стратегічне завдання просторового розвитку регіонів України. Як би не розвивалися ринкові відносини, досягти істотного економічного зростання та покращення матеріального добробуту населення неможливо без інноваційної перебудови структури економіки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемі структурної модернізації економіки регіону, впливу структурних чинників на якісні процеси просторового розвитку присвячено досить багато досліджень відомих вітчизняних вчених-економістів. Зокрема. В.А. Предборський, Л.І. Федулова, О.В. Черевко та інші.

В.А. Предборський бачить вирішення проблеми глибокої економічної диференціації розвитку країни в регіональному розрізі та формування конкурентоспроможної структури економіки шляхом проведення ефективної політики деталізації бізнес-сектора [5].

Стратегічне управління просторового розвитком регіону та формування ефективної структури регіональної економіки суто ринковими методами, із мінімальним втручанням держави розглядає О.В. Черевко [8].

Формування нової структури регіональної економіки на інноваційній основі досліджують Л.І. Федулова [7] та В. Ковальчук [4].

Метою даної статті є визначення стратегічних завдань інноваційної перебудови економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту розробки першої програми структурної перебудови економіки України пройшло більше 15 років. Її необхідність була пов'язана з тим, що «питома вага виробництва предметів споживання у загальному обсягу продукції промисловості в 1992 р. становила лише 33%, тоді як у країнах з розвинутою економікою цей показник досягав 50-60%», мають місце «сировинна і напівфабрикатна спрямованість ринку..., в структурі експорту України . машини та устаткування становлять тільки 10% [1]. У 1999 році було розроблено другу програму структурної перебудови економіки [3]. Її особливість – повна відмова від цілей першої програми. Слід зазначити, що обидві програми не було затверджено.

Цілей першої програми структурної перебудови економіки (1-й етап – до 2005 р.), які полягали у збільшенні питомої ваги машинобудування і особливо легкої промисловості, не тільки не було досягнуто (навіть до 2007 року), але й відбувся відхід від показників 1990 року. У другій програмі цілі було розумно знижено, особливо різко у легкій промисловості. Якщо врахувати, що ця програма розроблена в 1999 р., то стає зрозумілим, що її цілі було скориговано з урахуванням невдач у перебудові економіки, які мали місце до цього року.

Останнім часом картина 90-х років ХХ ст. починає частково повторюватися, про що свідчать сучасна криза в Україні та новий спад в економіці [2].

Концепція інноваційної перебудови повинна визначати тенденції в економіці регіону шляхом вивчення статистичних даних по основним показникам.

Схема формування концепції повинна здійснюватися на трьох рівнях: регіон, галузь, держава. Вивчивши вихідну базу, — стан української економіки, загрози національним інтересам у сфері економіки та наявний потенціал розвитку економіки України, виникає необхідність у новому етапі внесення змін — інноваційній перебудові економіки України, що забезпечить економічне зростання. У результаті формується програма з цілями та задачами:

- досягнення стійкого економічного зростання за рахунок впровадження інновацій;
- забезпечення структурних зрушень у виробництві та в експорті;
- структурні зрушення в економіці та зростання реальних доходів населення;
- підвищення зайнятості населення.

Практично ця програма повинна реалізовуватися через: інструменти макроекономічної політики (податки, фінанси, бюджет, законодавчу базу); інституціональні зміни (підтримку національного виробника) та інноваційно-структурну перебудову, що полягає у визначенні концепції інноваційної перебудови, виокремленні напрямків просторового розвитку економіки України, що забезпечать економічне зростання, моделюванні економічної ситуації, а також пропозицій щодо формування нової структури економіки регіону.

На сьогоднішній день структура економіки регіонів України у цілому неефективна, більш того, економічно та екологічно небезпечна. Основу її становлять енерго- та матеріаломісткі виробництва, що призводить до перевитрачання природних та людських ресурсів і водночас не задовольняє потреб в інвестиційних ресурсах, споживчих товарах і послугах. Сьогодні інноваційна перебудова економіки повинна бути спрямована на випуск необхідної споживачам нової продукції, на наповнення споживчого, виробничого та інвестиційного ринків. Потрібно глибоко вивчати тенденції сучасного НТП, структурні зрушення в світовій економіці, стан і динаміку кон'юнктури на світових ринках, а також приділити велику увагу пошукові «ринкових ніш» для вітчизняних підприємств, і головне – сформувати ефективну структуру валового регіонального продукту.

Інноваційна перебудова структури економіки – найважливіше стратегічне завдання просторового розвитку регіонів України. Як би не розвивались ринкові відносини, досягти істотного економічного зростання та покращення

матеріального добробуту населення неможливо без інноваційно-структурної перебудови.

Успішне проведення структурних перетворень територіальної суспільної системи значною мірою залежить від правильності вибору пріоритетних напрямів. Вибір пріоритетів при структуруванні економіки окремих регіонів повинен відповідати таким вимогам:

- усебічне врахування економічних, екологічних, соціально-демографічних умов і факторів території;
- найбільш повне та ефективне використання існуючої в регіоні ресурсної бази;
- впровадження технологій, що відповідають сучасним світовим стандартам;
- розширення економічної самостійності регіону;
- формування конкурентного середовища, ринкової інфраструктури та ринкових механізмів саморегулювання економічних процесів;
- формування та накопичення інвестиційного потенціалу.

Важливим напрямом інноваційної перебудови економіки є розвиток виробництв, які орієнтуються на місцеві ресурси або ж використовують у своїй діяльності вторинну сировину. Для регіональної економіки вкрай важливо здійснити стратегію ресурсозбереження, яка, з одного боку, забезпечує скорочення питомого витрачання природної сировини на одиницю кінцевої продукції, а з іншого – зменшує негативне навантаження на навколишнє середовище. У свою чергу, обмеженість традиційних природних багатств, зростаючі потреби в них стимулюють процеси вдосконалення технологій на базі більш повної утилізації первинної сировини. По суті, ресурсозбереження й оздоровлення природного середовища – це дві сторони єдиного процесу досягнення еколого-економічної збалансованості у функціонуванні господарського комплексу.

Один із важливих напрямків інноваційних та структурних змін в економіці – досягнення оптимального зв'язку між виробничою та соціальною

сферами. Прискорення зростання питомої ваги сфери послуг у структурі суспільного виробництва – це закономірний процес, характерний для всіх розвинутих країн. Зарубіжні економісти констатують, що сьогодні відбувся перехід від «економіки матеріальної продукції» до «економіки послуг». І це цілком зрозуміло: завдяки економічному й соціальному прогресу людства, коли продуктивні сили забезпечують дедалі повніше задоволення матеріальних потреб людей, швидше зростають і потреби в духовних благах та соціальних послугах [6].

Зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки пов'язане зі структурними перетвореннями економічної системи відповідно до потреб технологічного і соціального прогресу. Адже структурні диспропорції не лише стримують реалізацію економічного потенціалу, але й підвищують вразливість економіки до зовнішніх впливів. Саме тому здатність підвищувати конкурентоспроможність економіки забезпечується глибиною структурних перетворень, зумовлених необхідністю технологічного оновлення виробничої структури та її адаптації до змінних умов внутрішнього та зовнішнього середовища, що призводить до істотних зрушень у галузевій і секторальній структурі національної економіки, насамперед – у напрямку підвищення частки інноваційних виробництв та економічної діяльності з високою часткою доданої вартості.

Отже, проблема структурування регіональної економіки може бути зрозумілою як завдання превентивної адаптації: розвиток і зростання економіки через установа пріоритетів повинні бути зорієнтовані на безперервну модернізацію, націлену на забезпечення здатності пристосовуватися до змін і нових викликів часу. Ідеться про відповідну структурну політику, зорієнтовану здебільшого на зниження потенційної вразливості економіки до зовнішніх та внутрішніх коливань за рахунок ефективної системи економічного прогнозування. Разом із тим вирішення проблеми інноваційної перебудови економіки пов'язується з вибором конкретних обґрунтованих пріоритетів та відповідних заходів, які передбачають узгодженість та системність перетворень економіки регіону.

Складнощі на цьому шляху виникають у разі забезпечення як ефективності (досягнення цілей найкращим способом), так і дієвості (встановлення адекватних до потреб та вимог цілей) державної політики, адже структурні перетворення економічної системи повинні бути спрямовані на визначення джерел потенційної конкурентної переваги й посилення тих видів діяльності, що акумулюють відповідний потенціал.

У попередні роки в економіці як країни, так і регіонів структурні перетворення відбувалися переважно стихійно, під впливом зовнішніх чинників, за відсутності єдиної стратегії структурної трансформації на основі пріоритетної орієнтації сировинних та низькотехнологічних галузей на зовнішній попит, що призвело до інтенсивної експлуатації ресурсних порівняльних переваг вітчизняної економіки. Сучасний стан економіки України характеризується наявністю системних диспропорцій.

Із точки зору потреб структурної модернізації та адаптації економіки регіонів України, найбільш критичними загрозами є:

- вичерпання поточних конкурентних переваг галузей економіки регіонів, орієнтованих на зовнішній попит, унаслідок подорожчання імпортованих енергоресурсів;

- недостатній рівень використання інноваційного потенціалу як головного чинника адаптаційних можливостей економіки та зміцнення конкурентоспроможності;

- відсутність ефективних механізмів перерозподілу капіталу від традиційних до науко- та технологічних секторів економіки.

Однією з характеристик структурних процесів в економіці регіонів є надзвичайно низькі темпи зростання питомої ваги обробної промисловості у валовій доданій вартості, що є наслідком, насамперед, структурних зрушень, які відбуваються безпосередньо всередині самої обробної промисловості на користь виробництв із низькою часткою доданої вартості.

Унаслідок цього структура вітчизняної економіки характеризується високою часткою сировинних галузей промисловості та високою матеріаломісткістю промислового виробництва. Використання дешевої робочої

сили, енергетичних ресурсів та низьких транспортних витрат не дає можливості забезпечити динамічне зростання конкурентоспроможності економіки. Необхідність досягнення позитивного впливу структурних чинників регіональної економіки для забезпечення економічного зростання потребує вирішення в середньо- та довгостроковому періоді комплексу стратегічних завдань, головні з них наведені на рисунку 1.

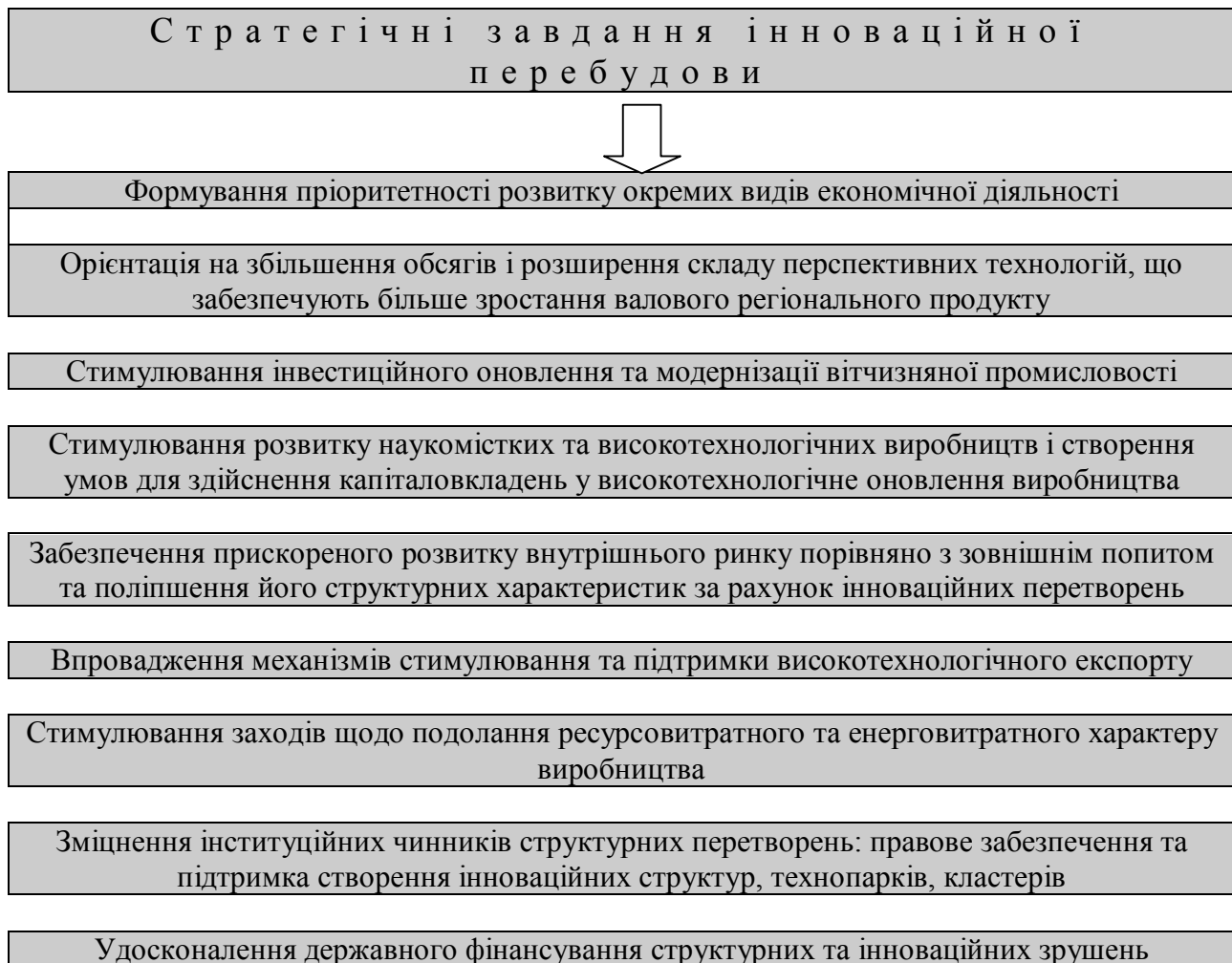

рис.1 Головні стратегічні завдання інноваційної перебудови економіки регіону

Висновки. Стан галузевої структури і якісних параметрів структури регіональної економіки (технологічна структура, структура кредитів та інвестицій) свідчить про низький рівень розвитку конкурентних можливостей регіонів України. Структурна недосконалість економіки вже в середньостроковому періоді спричинить значне зниження її конкурентоспроможності, прискорене нівелюванням цінових переваг через

зовнішні енергетичні цінові «шоки». Усе це потребує цілеспрямованих дій щодо інноваційно-структурної перебудови національної економіки та зміцнення інвестиційно-інноваційних чинників просторового розвитку шляхом проведення активної державної політики, що сприяла б вирішенню проблеми створення конкурентних переваг і підвищенню ефективності економічної системи як країни, так і регіонів. Існує нагальна потреба спрямування економічної політики на формування механізмів накопичення капіталу на перспективних з точки зору стратегічних національних економічних інтересів напрямках економічної діяльності. Визначені стратегічні пріоритети інноваційної перебудови економіки регіону дозволять сформулювати її концепцію просторового розвитку.

Література:

1. Структурна перебудова економіки України. Основні напрями та пріоритети.-К.: НДІЕ Мінекономіки України, 1994.-109 с.
2. Архангельський Ю. Деякі питання структурної перебудови економіки України//Економіка України.-2010.-№9.- 26-33 с.
3. Врублевский В., Якубовский Н. Структурная перестройка экономики – реальный шаг в рынок// Деловая Украина.- 1999.- №3.- 7-9 с.
4. Ковальчук В. Структурна перебудова національної економіки та її зростання// Вісник ТАНГ.- 2005.- №2.- 5-11 с.
5. Предборський В.А. Трансформаційні протиріччя у регіональному вимірі як тіньютворюючі фактори розвитку// Формування ринкових відносин в Україні.- 2006.- №10 (65).- 136-139 с.
6. Стратегічні напрями структурної політики соціально-економічного розвитку регіонів// Схід.-2009.- №1(92)
7. Федулова Л.І. Проблемність регіонів: особливості регіональної політики в умовах нової економіки// Регіональна економіка.- 2008.-№3.-31-41 с.
8. Черевко О.В. Управління соціально-економічним розвитком регіону на стратегічних засадах// Економіка та держава.- 2006.-№9.- 57-59 с.